

Христо Смирненски

Публикувано от alexandrova87 на 20.11.2012

Христо Смирненски

Христо Димитров Измирлиев е роден на 29 септември 1898 в Кукуш (Македония). По-късно той приема псевдонима Смирненски, като заменя фамилното си име, идващо от турското название на гр. Измир, с гръцкото Смирна. Под произведенията си той се подписва и с псевдонима Ведбал, Гаврош, Йохан, Орехам, Мистер Вилмон, Яким Егейски, Нагел Смуглий, Християн Снежний и др.

Семейството на следкаря Димитър Измирлиев се установява да живее в София още по-време на Междусъюзническата война, защото на 4 юли 1913 Кукуш е подпален от гръцките войски. Вероятно картината на огненото здраве е оставила дълбок отпечатък в съзнанието на бъдещия поет, защото по-късно той проявява забележимо предпочитание към символиката на горенето и огъня в своето творчество.

Следващите години Смирненски учи във военното училище и е почти пред завършване, когато решава да го напусне. Има пет заверени семестъра като студент в Юридическия факултет на Софийския университет, но и там не довършва образованието си. Опитва се да се занимава с търговия на сапун и производство на тухли, но и двата пъти се проваля поради своята несигурност за професиите на търговеца и предприемача. Работи като писар в Дирекция на железниците (1919), ревизор във в. „Заря“, измервач на трупи в дъскорезницата на кооперация „Освобождение“, коректор във в. „Театрален преглед“, редактор във в. „Народна армия“ (1921), касиер в книгоиздателство „Слово“ (1920).

Според описанията на съвременниците си Смирненски е "възнисичък, мургав малдеж, с по-голяма от тялото му глава, умни очи и черна като смола коса над челото" (Димитър Полянов). Любопитен факт от неговата биография е, че приятелката му Женя Дюстабанова е сестра на актрисата Дора Дюстабанова, която има връзка с друг голям български поет – символистът Теодор Траянов.

Първите печатни публикации на 16-годишния Смирненски („Между ловци“ и „Иване“) излизат във вестник „К'во да е“ (1915). Освен това той умее да рисува. Много от хумористичните текстове на Смирненски са придружени с негови карикатури. През 1918 под псевдонима Ведбал той публикува първата си книга – „Разнокалибрени въздишки в стихове и проза“. Следват двете издания на

стихосбирката „ Да бъде ден” през 1922. А посмъртно през 1924 г книгите „Зимни вечери” и „Волни песни”.

Смирненски е авотр и на либретото към оперетата „Милионерът”, чийто композитор е Ст. Стефанов.

На 1 май 1920г в сп. „Червен смях” той отпечатва първото си пролетарско стихотворение „Първи май”, а през март на следващата година става член на Българската комунистическа партия. До смъртта си поетът активно участва в партийния живот. Умира съвсем млад на 18 юни 1923 от туберкулоза.

Особен израз да душевната чистота и жизнерадостност на Смирненски е неговото хумористично творчество. През целия си живот той създава творби, в които блика весело остроумие или саркастична изобличителност. Дори когато краят е близо, Смирненски продължава да се смее. Във файлетона „ Как ще си умра млад и зелен”, написан месец преди кончината му, се появява гротескният образ на досадните бабички.

Смирненски публикува своите хумористични произведения в специализираните издания „К’во да е” , „Барабан”, „Сатър”, „Червен смях” и др.

Едва 18 годишен той се забърква в един литературен скандал, който го прави известен. Случката е свързана с проф. Александър Теодоров – Балан. Борецът за чист български език, който често е подиграван за неуместни побългарявания на чужди думи, е засегнат от стихотворението на Смирненски „Балканиада” (Сп. „Българан” 1917). Възмутен от това стихотворение, Балан публикува във в. „ Камбана” статията „Футуризм и лапнитворство” , насочена срещу младия народист, който се е осмелил да го засегне. На професора обаче остро отговаря поетът Димитър Подвързвачов – редактор на „Българан” – със статията „ Футуризм и ..незнаенка”. Така авторът с под псевдонима Ведбал влиза за дълго в устата на четящата публика. Година по-късно той публикува отново в сп „Българан” весела закачка, която го превръща в един от най- обичаните пародисти („Поетична обстановка”)

Смирненски е признат майстор на пародиите. Той пародира поетическо творби на почти всички по- известни български поети. Най- често обект на неговите пародии са стихотворения на Вазов, на символистите.

Смирненски пародира и балетристични творби. В „Гюро Михайлов пътува” , ясно се долавят връзките с „Бай Ганьо пътува” на Ал.Константинов, въпреки злободневните закачки със земеделското правителство на Стамболийски.

От първите статии на Георги Бакалов за Смирненски до наши дни в българската литературна критика е наложено мнението, че авторът на стихосбирката „Да бъде ден” създава творчество, което е естетическа алтернатива на символизма. Внимателният поглед към творчеството му обаче

дава основание да се заключи, че заедно с особеното пристрастие към темата за социалното страдание, то носи основните белези на късния символизъм.

Първата тема, която свързва поезията на Смирненски с неговите предходници е темата за грешния град. За символистите градът е вместилище на порока и страданието. Често се споменават библейските градове Вавилон, Содом, Гомор, които са символи на моралното падение. Битието се представя като безкраен карнавал в един „огромен и позорен“ град (Д. Дебелянов – „Миг“). Образът на града като свят на злото е ключов в творчеството на всички поети символисти. Характерни в това отношение например за поемите на Н. Лилиев „Градът“ („разтленений град“) и сонетът на Дебелянов „Пловдив“ („скръбен град“). За Лилиев градът е огромно и бездушно каменно вместилище на човешката скръб. В стих. „Смири, душа размирната си скръб“ той е представен като затвор за страдащите и убиец на мечтите.

В същата поетическа тоналност е показан градът и в творчеството на Смирненски. Той е „шумен и разбулен“ („Братчетата на Гаврош“), „грешния Содом“ („Червения Смях“), „пуст и мрачен“ („Зимни вечери“).

Неговите жертви са просяците, старците, децата. Грамадният и задъхан „скрил в гранитните си пазви / хиляди души разбити“ призрачен град от „Цветарка“ е убиец на всичко чисто и светло. Той е гробница за радостта и оптимизма.

В „Старият музикант“ животът на немощния цигулар е потопен в „черната старческа мъка“. „Братчетата на Гаврош“ са затаили „скръб в очите трескави“. „Уличната жена“ танцува с „разплакани очи“. Светлокосата девойка от „Цветарка“ предлага своите цветя „с поглед смътен и нерад“. Тя пристъпя от локал в локал „де оркестрите разливат плавни звукове ритмични/ и от тях се рони сякаш скрита мъка и печал“. Неслучайно в нейната „кошничка кокетно малка“ са положени „златожълти хризантеми“ – есенните цветя на скръбта и гробищната печал. Скръбната музика и посърналите цветя са част от картината на страданието и безнадежността. В „Старият музикант“ например звуците на цугулката са сравнени с „горестен плач“, а увяхналите циклами по гърдите на уличната жена са трагичен знак за нейното падение „сама посърнал цвят“ („Уличната жена“).

Темата за смъртта на красотата и хармонията е разгърната чрез преобладаващо есенни („Цветарка”, „Уличната жена”) и зимни („Старият музикант”, „Зимни вечери”) вечерни символни картини. Болката на страдалците е показана на фона на настъпващия „траурен здрач” („Старият музикант”). На мрачното отчаяние, облядало душите им, са противопоставени „електричните глобуси” („Братчетата на Гаврош”), „гирляндите електрични” („Цветарка”), и „електрическите ламби” („Уличната жена”), които напразно блестят. Тъжните тонове на страдащите души са контрапункт на смеховете и фалшивото веселие на разюзданата тълпа. В този смисъл особено значима символиката на живота маскарад. Тя е разгърната в стих. „Вечния карнавал”. Маскарадната оргия на празното ежедневие отпраща към картината на греца и в „Бунта на Везувий”.

Тази тема присъства и в поезията на Яворов, Лилиев, Ясенов. Става въпрос не толкова за общи места в текстовете на Смирненски и предходниците му, а за сходни художествени картини на света. При това битието на човешките същества в града на злото е представено като безконечно лутане на тълпи от страдалци.

Така се очертава следващият важен елемент от разглежданата художествена система – символиката на тълпите. Лирическият Аз на поетите символисти най-често се чувства самотен сред тълпите („Маска” на Яворов, „Миг” на Дебелянов, „В тълпата равнодушна и студена” на Лилиев). Темата за страданието в самота е разгърната и в творчеството на Смирненски.

Например образът на бездушните тълпи е представен в стих. „Жълтата гостенка”

„А вълн, пред прозорчето, с празничен крясък минават бездушни тълпи.”

Често в неговата поезия страданието е представено като Христово страдание: „И мълчалив и блед сред бедните си братя/ ще понеса аз черния си кръст” („През бурията”). Но Смирненски поставя акцента най-вече върху образа на разбунените тълпи, като естетизира техния кипнеж и устрем. Това също не е новост. Още предходниците на Смирненски осмислят страданието на човешките същества, залутани в лабиринта на грешния град битие, като път към Страшния съд на спасението. („Миг” – Д.Дебелянов, „Градът” – Н.Лилиев, „Небе” – Хр.Ясенов)

В творчеството на Смирненски се наблюдава и засилване на изхождащата от Лилиев тенденция към заличаване на дистанцията между лирическият герой и тълпата от страдалци. Все по-властно на мястото на поетическият Аз се налага поет. Ние. Така Аз – историята на „Юноша” е положена до обобщителното „Ний всички сме деца на майката земя” от „Ний”. Дори и лирическият монолог в „Юноша” е по-скоро не лична изповед, а изповед на цяло поколение.

Символният образ на апокалиптичния „ден на съд”, разгърнат в поезията на символистите е ключов за творчеството на Смирненски. В „Да бъде ден” обаче преобладава картината на Апокалипсиса като творение на тълпите, а не на божеството. Темата за човешките маси, които

рушат света на злото и съграждат новия Рай, се среща и в текстовете на предходниците на Смирненски. В поезията на Т.Траянов, Хр.Ясенов, Н.Лилиев, Д.Дебелянов тя участва в разгръщането на поетическата картина на Страшния съд заедно с библейските теми за Потопа, за изпепеляването на развратните градове Содом и Гомор, за бледния (кървавия, червения) конник, възвисяващ с тръба второто пришествие на Христос.

Представянето на Страшния съд в поезията на Смирненски се отличава с две характерни особености. От една страна, това е почти публицистичното виждане на новото безсмъртие в новия рай на земята като резултат от конкретни революционни действия, определени географски и в историческо време („Москва“, „Бурията в Берлин“, „Съветска Русия“). От друга страна, в текстовете на Смирненски публицистичната обвързаност на апокалиптичните видения с конкретни исторически събития е смекчена по характерен начин чрез конструкции от рода на „Руски Прометей“, „Херолди на новия ден“ и др, които отправят пряко към митологични прототипи. В стих „Русия“ е представен следния символен образ: „струи Прометей своя мълниен пламък/ през синия взор на Христос“

Във връзка с темата за Апокалипсиса в поезията на Смирненски постоянно се появяват мощни смислоторни ядра, които припомнят митологичните теми, наложили се в символистичното творчество на неговите предходници. Типични в това отношение са препратките към библейските истории за Потопа в стих „Ний“ – „А ний сме океан от огнени вълни“ – или за изпепеляването на Содом и Гомор в стих. „Червения смях“

Комбинацията от актуална историчност и традиционна символика конструира в творчеството на Смирненски един нов мит за Апокалипсиса – мита за Октомврийската революция. Поетът не създава поетическа история за тази революция, а я митологизира в духа на символистичната практика. Типични в това отношение са стихотворения като „Москва“, „Червените ескадрони“, „Руския Прометей“ и др.

Поетическият език в „Москва“ например изгражда един митологичен образ, който доминира над публицистичността. Откровено публицистични елементи в текста са многократното споменаване на името „Москва“ (веднъж в заглавието и след това още 12 пъти), изреждането на европейски столици, които следват примера на Москва – „Лондон, Рим, Берлин, Париж“. Пропагандната функция на изброените елементи от текста е смекчена чрез формирането на множество символни конструкции. Митологизираща функция имат и изрази като „сърце от разтопен метал: „зовеш като бронзова тръба“, „вулкан от пламнали души“ и др.

Символиката на огъня, горенето, пещта, избухването, вулкана („Ний“, „Улицата“, „Бунта на Везувий“, „Москва“, „Въглекопач“, „Червените ескадрони“) е водеща в картините на Апокалипсиса у Смирненски. Тя без съмнение припомня мита за Прометей. Например в стих. „Руския Прометей“ започва със стиха „Аз много огън хвърлих по земята!“.

Други символи на Страшния съд в стихосбирката „Да бъде ден“ са бурията. Ураганът , гръмотевицата („Ний” , „През бурията” , „Улицата”, „Бурията в Берлин”). В стих. „Юноша” се говори за „ураган от души” , който ще запали „барикаден пожар върху робския свят”. Така с изброените символи се свързва и символиката на въстанието на робите („През бурията” , „Бурията в Берлин” , „Гневът на робите”)

Апокалиптичната картина на рухващите стари сгради („Първи май” , „Бунта на Везувий” , „Червените ескадрони”) е друг широко използван символен образ в поезията на Смирненски.

„Приказка за Стълбата” 1923 е изстрадано и страшно предупреждение. Изкачването на грешното тяло на горе е път към падението на душата. Устремът на „ плебея по рождение” към висините е представен като сделка с дявола.....

Христо Смирненски

Powered by

Bukvar.bg

Image not found

© 2010-2024